

Xenia NEGREA

Ionuț RĂDUICĂ

România: starea națiunii. 2013

**CENTRUL DE CERCETĂRI SOCIALE ȘI DEZVOLTARE
DURABILĂ**

Xenia NEGREA

Ionuț RĂDUICĂ

România: starea națiunii. 2013

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2014**

**Editura PROUNIVERSITARIA
București, 2014**

Referenți științifici:
Prof. univ. dr. Dan Baci
Conf. univ. dr. Adriana Neacșu

Copyright © 2014 Editura Universitaria
Copyright © 2014 Editura Pro Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria
și Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

România: starea națiunii: 2013 / coord.: Negrea Xenia,

Răduică Ionuț. - Craiova: Universitaria; București:

Pro Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0815-3

ISBN 978-606-647-993-6

I. Negrea, Xenia (coord.)

II. Răduică, Ionuț (coord.)

33(498)

Cuvânt înainte

România, ca națiune și ca subiect de reflecție, nu poate fi altfel decât riscantă și problematică. Iar dacă mai ești și tânăr care cugetă la așa ceva nu te așteaptă decât ironia sau miraje prin definiție înșelătoare. Discursurile de până acum despre România s-au produs în note tragice sau comice, niciodată tragicomice. Complexele noastre ca nație se adună și bruiază și emitentul și receptorul de fiecare dată când cineva încearcă să privească mai atent Carpații, Dunărea și Marea Neagră și locuitorii aferenți. Vorbim despre România supărați, fataliști, mioritizați fără speranță sau vorbim despre România în hohote de râs (superior, desigur), vorbind despre altceva sau tăcând. România nu se lasă cunoscută. Nici de oamenii de știință, nici de poeți. Nu putem să ne gândim la discursurile despre România fără să nu amintim frustrarea eminesciană, dar și furia contemporanilor Mihail Gălățanu sau Marius Ianuș. Dacă Eminescu a rămas să se lupte în infernul propriilor dorințe și așteptări, ultimii s-au ales cu oprobiul naționaliștilor (în sensul de elemente componente ale nației, nu neapărat ideologice). Nu putem nici să nu ne gândim la mirările lui Herodot sau Tacitus despre plaiurile noastre sau la oftatul lui Dumitru Drăghicescu sau, mai nou, la împăciuitorul Lucian Boia. Fiecare dintre acești temerari au sfârșit prin a ridica din umeri, mirându-se de ceea ce văd, de ceea ce simt, de voioșia paradoxurilor care te cuprinde atunci când te gândești la *țărișoara, la România* (ca să nu-l tachinăm pe nenea Iancu și să-l lăsăm deoparte tocmai pe cel mai lucid privitor asupra românismului).

Acestea fiind zise și multe fiind pățite ne-am spus noi, cei adunați în cartea de față, să încercăm să ne gândim la România sistematic. Sperăm că inaugurăm prin acest prim volum o serie de meditații asupra prezentului nostru, asupra prezentului României, care ne cheamă în țară izgonindu-ne, care ne plătește furându-ne, care ne naște pedepsindu-ne. Cu trecutul oricum n-au lămurit-o alții, darămite noi!

Xenia Negrea

Ionuț Răduică a studiat jurnalismul și filosofia la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Licența în Jurnalism a obținut-o în anul 2005, cu o lucrare numită „Influența războiului din Transnistria asupra presei din Republica Moldova”. Licența în filosofie a avut ca temă intenționalitatea la Husserl și a fost obținută la Facultatea de Filosofie a Universității din București, în anul 2007. Între 2007 și 2009 a frecventat cursurile programului de master „Probleme ale filosofiei” din cadrul Universității din Craiova, iar lucrarea finală a avut ca temă perspectivele filosofice asupra jocului. A urmat între 2010 și 2013 Școala doctorală de filosofie a Universității din București, cu o temă privind paradigma modernității la Hans Blumenberg, sub coordonarea acad. Alexandru Boboc. În prezent, Ionuț Răduică este preparator universitar la Specializarea Filosofie, din cadrul Facultății de Drept și Științe Sociale a Universității din Craiova.

Voluntariatul în România. O critică socială

Moto: „Uniți salvăm Roșia
Montană!” (spiritul democrației
participative și... voluntare)

Ionuț RĂDUICĂ

Abstract

This article investigates the phenomenon of volunteering, its theoretical background and social implications nowadays, in the case of its structure in foreign and in Romania. I intend to demonstrate that Romanian volunteering corresponds to an incipient and imitative stage, which poses contradictions related not only to lack of experience, but also to the origin of what was copied (similarities to army organization and structure, non-projectivity, dissimulation etc.).

Keywords: volunteering, Romania, society, analogy, theoretical background

Introducere

Dacă ar trebui definit în puține cuvinte, voluntariatul ar rezona poate cu „febril” (dimensiunea psihologică), „fenomen” (intensitatea publică), „magnitudine” (fațeta socială). O lungă și analitică investigație este, însă, la fel de problematică din punctul de vedere al teoreticianului. Întâi de toate, avem de-a face cu un fenomen plurisubstanțial (social, cultural, religios sau laic, național sau global etc.) de mare amploare. Apoi, studiile alocate acestei teme sunt puține și în mare parte descriptive, cuprinzând, în timpul unei populare tendințe utilitariste (re)curente, faptele pozitive, rezultatele cantitative și nu dimensiunea complexului care generează proiecții teleologice, în lipsa cărora e un fenomen orb, asemenea unei corăbii fără cârmă ce plutește la mila și voia curenților.

Din interiorul acestei „pauze teoretice”¹, de pildă, nu se cunoaște dacă „motorul” voluntariatului conține mecanisme de redresare sau de control, atunci când aceste practici eșuează și nici dacă acesta e capabil de reinventarea mijloacelor și scopurilor. Adică nu se știe dacă filosofia voluntariatului e un sistem liber, mobil sau capabil de evoluție.

Întrebarea de bază, elansată de orice umanism de bună calitate, este: *Poate voluntariatul să facă o lume mai bună?* Această întrebare idealistă ne trimite la altele mai numeroase și mai concrete. Chestiunile proxime unei atare interogații vizează *cât* și *ce* anume păstrează voluntariatul din originea sa. Care este așteptarea voluntariatului, proiecția sa? Este el un sistem dinamic? Cât e ideologie sau cât sistem autonom? Care sunt limitele sale?

În privința întrebării principale, se consideră astăzi, tacit, presupuziția unanimă că *voluntariatul este benefic*² nu necesită argumentare. Prin faptul că e văzut eminent ca *mijloc* de realizare a unor scopuri, el se îndepărtează însă și mai mult de răspunsul la această interogație. Putem întreba: un mijloc al cui? Aici nu există un răspuns unitar, dar sugestiile converg către spațiul politic, către sfera organizațiilor însele și către cea a societății, în genere. Cu această viziune, nimeni, altminteri, nu poate fi mulțumit. Ipoteza noastră este că voluntariatul poate să facă o lume mai bună, dacă și numai dacă are în spate o filosofie suficient de performantă, astfel încât să fie capabil de proiecție.

Diagnosticul de la care plecăm este negativ: în România starea voluntariatului este atât de deplorabilă, încât nimeni nu sesizează nici măcar paradoxurile și fundăturile în care acesta se află, ceea ce înseamnă că până să le depășească va trebui să treacă mai mult timp. Cu toate acestea, voluntariatul românesc are avantajul – care poate fi numit astfel până la un punct – că integrează curente și viziuni externe și că se găsește în prima sa copilărie. Dar mimentismul³ aplicat la categoria voluntariatului, dacă nu e

¹ Nu vrem să generalizăm, ci doar să susținem că profunzimea fenomenului nu e cuprinsă suficient prin studii.

² Unanimitate dedusă din/prin simțul comun, probabil.

³ Marta Petreu oferă ca explicație pentru portretul României de țară „servil imitatoare cum a fost și cum de altfel a și rămas până astăzi”, faptul că provinciile românești au intrat foarte târziu pe calea modernizării (Petreu, Marta, *De la Junimea la Noica. Studii de cultură românească*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 92); ne închipuim că voluntariatul imită

secundat în cele din urmă de analize elaborate, poate construi un fenomen nu doar fără fond, ci și unul dăunător⁴, pentru că nici constituția voluntariatului occidental, deși incomparabil mai avansată, nu este perfectă.

Definiții

O varietate de studii plasează voluntariatul între „soluții politice”⁵ la o diversitate mai mult sau mai puțin eclectică de probleme⁶, acțiuni benevole⁷, care nu sunt bazate pe obligații de vreun fel (de natură contractuală⁸, familială sau amicală), „ecosistem fragil neexplorat”⁹ și o a doua economie¹⁰, care numai în SUA înregistra, la începutul mileniului III, o valoare de 270 miliarde de dolari¹¹.

Cu toate acestea, unele studii remarcă asocierea dintre voluntariat și „spiritul civic”, primul fiind un mijloc pentru construcția ultimului¹². Ca

orbește, cu vârf și îndesat, având în vedere circulația internațională dinamică a oamenilor și fenomenului, precum și faptul că el reprezintă o modă, nici mai mult, nici mai puțin.

⁴ *Vezi* Sommers-Flanagan, Rita, *Ethical Considerations in Crisis and Humanitarian Interventions, Ethics & Behavior*, 17:2, 2007, p. 187-188 și urm. E interesant faptul că autoarea se rezumă la situațiile de criză (dezastre naturale, război etc.), în care voluntariatul poate avea un rol negativ, în ciuda intențiilor „bune”, astfel că acesta necesită o pregătire tehnică și metodologică adecvată. Cu toate acestea, punctul de vedere al autoarei comportă și o parte cinică: crizele sunt fizice, exterioare și pot fi tratate obiectiv (a se înțelege: științific), de către persoane care nu investighează dacă ele însele se află într-o situație analogă, dar nefizică, neexterioară și, fatalmente, neobiectivă.

⁵ *Vezi* Stirling, Christine; Bull, Rosalind, *Collective Agency for Service Volunteers : A Critical Realist Study of Identity Representation*, în: *Administration & Society*, Sage, 2011, 43: 193, p. 193

⁶ Fără a intra în amănunte, este din capul locului evident faptul că proiecția scopului în Europa actuală este politică, în timp ce construcția mijloacelor ar trebui să aparțină actorilor, în măsura în care cele două, în generalitatea lor, prin intermedierea ideologiei care le subsumează, nu devin un tot.

⁷ Stirling, Christine; Bull, Rosalind, *op. cit.*, p. 194.

⁸ Stirling și Rosalind se referă la excluderea în spațiul nord-american a contractualismului bazat pe schimbul muncă - bani.

⁹ Stirling, Christine; Bull, Rosalind, *op. cit.*, p. 194

¹⁰ *Ibidem*, p. 196-197.

¹¹ Kemmelmeier, Markus; Jambor, Edina E.; Letner, Joyce, *Individualism and Good Works : Cultural Variation in Giving and Volunteering Across the United States*, *Journal of Cross-Cultural Psychology* 37, 2006, p. 327.

¹² *Vezi* Kenny, Sue; McNevin, Anne; Hogan, Liz, *Voluntary activity and local government: managing volunteers or facilitating active citizenship?*, *Social Alternatives*; Second Quarter 2008; 27, 2, pp. 45-46.

profil psihologic general¹³, voluntarul este descris în majoritatea cazurilor ca „altruist”, ba mai mult, unii autori insistă asupra caracterului de *altruist de lungă durată*¹⁴. De asemenea, pentru spațiile bazate pe individualism, voluntariatul este văzut de către unii autori drept un liant social, capabil nu doar să unifice, dar să și realizeze convergența voinței indivizilor¹⁵.

Contextul general în care operează voluntariatul în contemporaneitate este destul de complex. Danielle Riverin și Yanik Simard arată într-un extraordinar studiu, în manieră sintetică, elementele acestui context, așa cum este văzut de către importanți critici ai (post)modernității. Dintre acestea, le trecem în revistă pe cele mai percutante, care interferează cu statutul și specificul voluntariatului: revoluția muncii (începând cu secolul al XX-lea), după Wendy Patton; structura însăși a postmodernității (Habermas); post-civilizația (Lyotard); post-industrializarea (Jeremy Rifkin); generalizarea muncii atipice (André Gorz)¹⁶.

În fine, dintre elementele care îi conferă voluntariatului preeminență astăzi, din punct de vedere structural, putem nota capacitatea sa de adaptare la aceste condiții – și la multe altele – enunțate mai sus, iar în privința repertoriului patentat, putem numi economia socială, care cunoaște o deosebită anvergură.

Dimensiunea voluntariatului

Se poate spune că, în grade de intensitate și nuanțe diferite în Occident față de Orient, voluntariatul este un fenomen care adună paradigmatic atitudinile oamenilor, limbajul, așteptările sau valorile acestora. Aceasta o demonstrează nu doar colocvialitatea sintagmelor de „implicare civică”, „incluziune socială”¹⁷ etc., sintagme răspândite dincolo de universul steril al proiectelor și dincolo de articulațiile trunchiate ale

¹³ Pentru un profil psihologic mai detaliat vezi Burns, David J.; Reid, Jane S.; Toncar, Mark; Fawcett, Jeffrey; Anderson, Cynthia, *Motivations to volunteer: the role of altruism, International Review on Public and Non Profit Marketing*, vol. 3, no. 2, 2006, p. 81.

¹⁴ Vezi Wilson, J., *Volunteering, Annual Review of Sociology*, 26, 2000, pp. 215-226 și urm.

¹⁵ Wilkinson, Jennifer, *Personal Communities: Responsible Individualism or Another Fall for Public [Man]?*, *Sociology*, Volume 44, no. 3, 2010, pp. 453-454 și urm.

¹⁶ Riverin, Danielle; Simard, Yanik, *L'autre projet professionnel: le volontariat, The Canadian Journal for the Study of Adult Education*, 16: 1, 2002, pp. 56-57.

¹⁷ Numai pentru sintagma „incluziune socială”, motorul de căutare Google găsește 237 000 de rezultate.

limbajului organizațiilor non-guvernamentale, ci și faptul că voluntariatul a devenit un criteriu de evaluare pentru admiterea în universități, corporații etc. Prin urmare, întrucât voluntariatul a devenit „cerință”, individul nu în toate cazurile participă voluntar.

Avem de-a face, deci, cu un paradox, cu un voluntar neliber, prizonierul unor acte indezirabile? Pe de o parte, voluntariatul nu presupune, așa cum ar sugera numele său, libertatea de participare a individului, ci și obligația de a face aceasta, adică de a face ceva *străin* sieși, nenatural, în speranța găsirii unui loc de muncă¹⁸. Pe de altă parte, voluntariatul nu este încă o dominantă socială, o practică univocă astăzi, ceea ce înseamnă că individul păstrează, prin libertatea sa – de ce nu? – distanța față de acesta.

Cum funcționează?

Voluntariatul poate fi definit ca o mare mașină aflată în mișcare. Vorbim de sute de mii de voluntari și de zeci de mii de acțiuni de voluntariat pe tot cuprinsul planetei. Dar aceasta nu înseamnă că nu există dificultăți în recrutarea¹⁹ voluntarilor. Pentru atragerea acestora, există servicii specializate în acest gen de acțiune²⁰.

În această ordine de idei, trebuie să spunem că osatura voluntariatului postulează, totuși, o zonă de construcție și proiecție de viziuni, anume aceea a motivării. O definiție a acesteia din urmă este oferită de Ismet Boz și Serap Palaz, anume ca „stare internă sau condiție (uneori e definită ca nevoie, dorință sau cerere), care servește la activarea, energizarea și direcționarea comportamentului acțional”²¹. Observăm că această definiție

¹⁸ D.H Smith identifică diverse contrângeri prin care voluntariatul nu este bazat pe libertatea de participare a individului. Dintre acestea, acesta enumeră obligația legală, în anumite țări, de a munci în folosul comunității (nu neapărat ca pedeapsă); implicarea în activități de îmbunătățire a cartierului, prin care se urmăresc beneficii personale răsfrânse în calitatea vieții; participarea în raport cu interesul de a obține abilități care vor fi folosite în altă parte decât în sfera voluntariatului (Smith, D.H, *Public Benefit and Member Benefit Nonprofit Voluntary Groups, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 22 (1), 1993, pp. 53-68).

¹⁹ Nu întâmplător se folosesc termenii „recruitment”, în engleză; „recrutement”, în franceză; „Rekrutierung”, în germană; aceste cuvinte au fost folosite, inițial, în armată.

²⁰ *Vezi* Burns, David J.; Reid, Jane S.; Toncar, Mark; Fawcett, Jeffrey; Anderson, Cynthia, *op. cit.*, p. 80

²¹ Boz, Ismet; Palaz, Serap, Factors Influencing the Motivation of Turkey's Community Volunteers, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 2007, p. 645, trad. n.